

תמצית מוסר

סיכום קצר וברור של דברי רבותינו בעלי המוסר

גליון 36 | תורת הבית | תנא דבי אליהו | טבת ה'תשפ"ה

תורת הבית

גודל מעלת לימוד התורה וההפסד בביטולה - הנה מצינו שהקב"ה בוכה על מי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, והטעם בזה כי רק הקב"ה יודע את גודל האושר המגיע לאדם מלימוד התורה, וממילא הוא מצטער על גודל ההפסד, ואם האדם יתבונן שכאשר הוא יושב בטל הקב"ה בוכה, לא תערב לו הבטלה כלל. וכמו שאם היה מזדמן לאדם הצלת נפשות ודאי לא היה מתעצל בזה, כ"ש תלמוד תורה שהוא גדול מהצלת נפשות, (ואף שמצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים דוחה ת"ת, מ"מ מי שלמד ולא נזדמן לו הצלת נפשות הוא הגדיל לעשות), ולכן הרבה דוד להתפלל שיזכה בלימוד התורה, והקב"ה הזהיר את יהושע תמוש התורה מפיו, וכשביטלו תורה במלחמת יריחו נגלה אליו מלאך ד' להוכיחו על זה, כי גם לחיי הזמן ושמירה מאסון גדול כח התורה. (פרק ה').

נכון שיהיה כל אחד בקי באיזה מסכת או סדר משניות בעל פה, ויש בזה תועלת לכמה דברים. א' שיקיים מאמר הכתוב "והיו הדברים האלה וכו' על לבבך", ועל ידי זה מבטלים ממנו הרהורי חרב ורעב (שלא יפחד מהם), הרהורי שטות וזנות ויצר הרע (שלא יסיתו היצר הרע לעבירה או שיעשה המצוות לגאווה וקנטור, או בעצלות או שלא מתוך אהבה ושמחה וכדו'). ב' שעל ידי זה יקל עליו לקיים "ובלכתך בדרך". ג' האי מאן דירית מסכתא חדא ירית עלמא חדא, והיינו שיהיה בקיא בה היטב. ד' כשיבוא למעלה יאמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ה' המסכת תליץ עבורו למעלה להצילו מהגיהנום ולהעלותו לכל טוב. וכ"ש שבעת הזקנה שנכון להכין דברים שיוכל לחזור עליהם אם יחלש מאור עיניו, ושיוכל להשיב כשיאמרו לו עמוד וערוך מקרא ומשנה ששנית. ובספרים הקדושים הפליגו מאד בלימוד המשניות שזה יסוד התורה שבע"פ, והבקי במשנה אינו רואה פני גיהנום, והדרך לזה היא לא ללמוד הרבה בפעם אחת, אלא יוסיף על לימודו ללמוד עוד מעט בעל פה, ויחזור על זה בעת שבתו בביתו או בעת אכילתו, ובמשך הזמן יתקבצו הרבה דפים ופרקים. (פרק ו').

התעוררות לנסיעה מחוץ לבית לצורך לימוד תורה כראוי - הנה אנו רואים בנהג שבועלם שאנשים נוסעים למקומות רחוקים בשביל איזה תוספת לממונם, ואינם מתחשבים במה שאינם יודעים אם יצליחו במקום שנוסעים, וא"כ אנו שאומרים בתפילה ונשמח בדברי תורתך, האם אנו מוכנים ליסע לעיר אחרת בשביל ידיעת התורה, ואמרו חז"ל שאפי' אם התורה מעבר לים צריך לחזור אחריה. ובאמת הקב"ה נותן חכמה כפי ערך ההכנה לקבלה, וכפי המסירות לתורה בליבו ונפשו כך יזכה לה, ואמרו חז"ל יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, והמציאה היא לפי ערך היגיעה, ואנו רואים בדורות הראשונים כמה היו מתמסרים לתורה, והיו מוכנים להתבזות אפי' בשביל ידיעה קטנה, ואנו אפי' בשביל ידיעת כל התורה איננו מוכנים ליסוע רחוק, ואמנם לפעמים יש ללמוד זכות שהאשה מעכבת, אך האמת שאם הבעל היה יודע גודל יקרת התורה ודאי היה עושה כל השתדלות שאשתו תתרצה לזה, וכיון שעיקר הצלחת התורה הוא כשמסיר מליבו כל הטרדות וזה מתקיים יותר כשאינו בביתו, ושכרו גדול הרבה יותר, עליו לעשות כן. (פרק ז').

התבוננות האדם שלא יודח למעלה ממקום הקדושה - כתיב "מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו, נקי כפים ובר לבב", והיינו שרק מי שיהיה נקי מגזל ומעוונות שבין אדם למקום יזכה לעלות להר הבית ומחנה שכינה שלמעלה, המכוין כנגד בית המקדש שלמטה. וגם אם האדם יזכה לעלות לשם, מ"מ לא יעלו איתו אלא התורה והמצוות שעשה לשמה (אף שגם תורה שלא לשמה יש בה כח להצילו מהגיהנום), וכמה יצטער האדם בראותו את תולדותיו והיינו המעשים טובים שעשה שאינם עולים עימו למעלה. והנה אנו אומרים בתפילה "מלך אוהב צדקה ומשפט", והאדם לא מזדעזע מידיעת המשפט מפני שהיצר הרע מסיתו שיחיה עוד אלפי שנה, ועל האדם לצייר לעצמו כאילו זה קורה עכשיו ממש, וכמו שמצינו שהקב"ה מצטער כשישראל עושים עוונות, והיינו מחמת שהקב"ה מעל הזמן, וכבר עכשיו הוא רואה את העונש שיקבל האדם, ועל האדם להזהר מעוונות גם כדי שלא לגרום צער לקב"ה. (פרק ח').

התבוננות שיהיו התורה והיראה בעיני האדם, כמו השגת הממון בעיני הסוחרים - כתיב "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ד' ", ומכלל הן אתה שומע לאו, והנה יש ג' דברים שהם חשובים בעולם, והם חכמה גבורה ועושר, ואנו רואים שאנשים משקיעים חכמה רבה להמציא המצאות, וכן בעלי הגבורה משקיעים כח רב במלאכתם, וכן הסוחרים משקיעים כסף רב, וכל זה עושים כדי להרויח ממון, ואפי' אם הרווח מוטל בספק, וא"כ כ"ש שצריך לעשות כן לתורה ויראה, שהרי בזה הוא מובטח שיצליח. ויש עוד הרבה דברים שביקוש התורה דומה לבקשת הממון, והיינו שיהיה מוכן להתבייש בשביל יראת ד' ותורתו, ושהבן ילמד תורה אף אם אביו לא לימדו, ואם אינו יכול ללמוד בעצמו יראה ללמוד מאחרים, ולא יתייאש כי בהמשך ידע ללמוד בעצמו, ואם אין לו ממי ללמוד לפחות יחזיק תורה בכספו, וכן לא יסתפק במועט ביראה ובידיעת התורה, ויראה תמיד להוסיף מדרגות, וידע שאם לא יתעלה אז היצר הרע ידאג שירד מדרגתו. וכן כשלומד ספרי מוסר גם אם בתחילה לא משפיעים עליו ספרי המוסר לא יתייאש וימשיך עד שיועילו לו. וכן יתבונן מראש מה מביא לידי רווח ומה לידי הפסד, ואם הפסיד יתבונן מה גרם לזה כדי לתקן הדבר להבא. וכן צריכה התורה שמירה יתירה, ואם האדם לא שומר פיו מדיבורים אסורים, כל תורתו יורדת לטמיון. וכן שכשיוש לו פנאי ללמוד לא יפסיק לדברים אחרים. וכזכה לסיים איזה מסכת או משנה או דרגה ביראת ד' ישמח שמחה גדולה, ואם איבד כמה ימים יתעצב, ועוד יש הרבה דברים לדמות בזה, אך באתי לקצר, וכלל הדברים שאם יש לאדם ספק אם הוא עושה כראוי, יראה מה היו עושים הסוחרים בעיני ממון, ויראה אם הוא עושה כמותם. (והדרך שידע האדם בעצמו אם הוא ירא אלוקים ואוהב תורה, זה ע"י שיראה על מה הוא רגיל לדבר תמיד). והאמת שאדם אינו מייגע עצמו בעבודת ד' אפי' כמו מי שיש לו חנות קטנה, כמו שאנו רואים שאינו מצטער כשנכשל בדברים בטלים או אסורים, אע"פ שזה נוגע לו לחיי עולם, וכן אינו שמח בתורה ומצוות שעשה. (פרקים ט' - י"ב).

ענייני תשובה – הנה עיקר התשובה היא חרטה וקבלה לעתיד, ובלא קבלה לעתיד אינה בכלל תשובה, וגם אם קיבל לעתיד חייב להתוודות ולהתחרט, וכדי שיזכה האדם לעשות את כל המצוות עליו לשוב בתשובה קודם לכן, אמנם היצר הרע אינו מניח לאדם להתבונן על מעשיו, ואף שיודע שבלי תשובה לא יצא זכאי הוא דוחה את הדבר עוד ועוד, ויש לחשוש שאח"כ תתחדש סיבה שלא יוכל לשוב, וגם יש עונש על איחור התשובה ואין עצה אלא לעורר עצמו לתשובה ולהתבונן להסיר את המפריעים לעבודת ד', ויקבע זמן ללימוד תורה וספרי יראה, וטוב שישכים כל יום ויסדר איך יתנהג באותו יום, ובכל ערב שבת יתבונן אם עשה מה שסידר לעצמו, ולא יתייאש אם מצא שלא עשה כראוי, אלא יתבונן איך להבא יצליח יותר, ויזכור שאחרי המיתה כבר אינו יכול לתקן. (פרק י"ג).

צריך האדם להתחזק ביותר בלימוד התורה ובקיום מצותיה, ואז גם הדורות הבאים ילכו

המשחית אינו משחית לקב"ה אלא רק לו, וגורם לבניו שיהיו בעלי מומין ע"י שיעברו עבירות, והמשך הדורות יהיו מעוקמים כפתילה. ולכן יתחזק האדם ויקיים הפסוק "אשרי איש ירא את ד' במצוותיו חפץ מאד" ועל ידי זה יזכה ל"גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים מבורך". (פרק י"ד).

ע"י קיום המצוות והחוקים יהיה ניזון מזיו השכינה לנצח – הנה בעשית החוקים ניכר שיש באדם יראת שמים, שהרי איך השכל מחייבם, ואמנם גם את שאר המצוות צריך לעשות מחמת ציווי ד'. והנה אדם שחסר לו בעשית המצוות יחסר לו הטוב המזומן לנפש בעולם הבא, והנה אף שכל עונשי הגיהנום הם צער נורא, מ"מ לאחר זמן מסוים יפסקו, אבל גם אחרי שגמר לקבל את העונש על העבירות, יצטער על מה שלא הכין מפסיק תורה ומעשים טובים בחייו, וזה עונש נצחי, וכדאי לאדם לסבול כל עונשי הגיהנום, כדי שלא ישללו ממנו את חלקו בעולם הבא, ויוכל להנות מזיו השכינה לנצח. (פרק ט"ו).

תנא דבי אליהו כ"ז – ל'

כבוד אב ואם – אם יש לו לאדם מזונות בתוך ביתו ומבקש לעשות מהן צדקה, בתחילה יפרנס את אביו ואמו, ואם הותיר יפרנס את אחיו ואחיותיו, ואח"כ את בני משפחתו, ואח"כ את בני שכונתו, ואח"כ בני מבוי שלו, מכאן ואילך ירבה צדקה עם שאר בני ישראל. וכשם שהקב"ה כשראה את אדם הראשון וחווה אשתו שהיו ערומים לא המתין להם אפילו שעה אחת עד שהלבישם מיד, כך לא יראה אדם את אביו ואת אמו הולכים בבגדים בלואות, אלא ילבישם בבגדים נאים, ואם הוא לובש בגדים בחמשה מנה, ילביש את אביו ואת אמו בעשרה מנים, ויבחר להם כל הדרכים הטובים, שהכל של הקב"ה ואינו צריך לכלום, ומה הוא מבקש מן האדם, שיכבד אב ואם ויתירא מהם, שהוא כאילו מכבד להקב"ה, ומתיירא ממנו מפני שהקב"ה השווה את כבודו לכבוד אב ואם והשוה את מוראו למורא אב ואם, וכעבד אל אדוניו. ואפילו אם רירו של אביו יורד על זקנו ישמע לו מיד. יכול אפילו אם אמר לו אביו עבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה יכול ישמע לו ג"כ, הוי אומר על הכל ישמע לו חוץ מעל עבירה וגזל ודבר מכוער. והמכבד ומענג את אביו ואת אמו לעת זקנתו, כך יהא מתענג על ד'.

בזמן שהאדם אוכל משלו ליבו מתיישב עליו, ואם הוא אוכל משל אחרים ליבו מתמרמר עליו, אשרי אדם שהוא הולך בדרכי השם יתברך ושיש לו מזונות הרבה בתוך ביתו ובאים אצלו עבדיו ובני ביתו ונהנים ממנו על שולחנו, עליו הכתוב אומר "אשרי כל ירא ד' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך", נעשה כאהרן כהן גדול

בדרך התורה – הנה בעת שיהיה האדם בקבר, ויראה איך ימיו עלו בתוהו, ובקרוב יובא לתת דין וחשבון על מעשיו, כבר לא יוכל לתקן, דכיון שמת נעשה חפשי מן המצוות, והיינו אפי' ממצוות התלויות במחשבה, ומי יכול לשער כמה הנפש תצטער אז. ולכן על האדם להתבונן כבר בחייו לנצל את זמנו כראוי. ומי שהוא בן תורה יתבעו ממנו יותר, כי בזמן שלא ניצל היה יכול לתקן יותר משאר בני אדם, ועוד דכיון שאין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וכהיום נתמעטו מאד לומדי התורה, א"כ החיוב על הנשאים גדול יותר. ועוד יתבונן שהנה המציאות בזמנו היא שהבנים הם פחותים מאבותיהם, וא"כ אם האבא יתחזק מאד בתורה ותפילה בציבור, ישאר הבן לפחות יהודי כשר, אבל אם האב לא מתחזק בזה, הבן ירד עוד יותר, ובהמשך הדורות כבר לא יהיה ניכר כלל שהם יהודים ח"ו. וזה מרומז בפסוק "שחת לו לא בניו מומם, דור עיקש ופתלתול" שהאדם

שהיה מתכוין להרבות שלום בעולם בין ישראל לאביהם שבשמים ובין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, ונעשה כדוד מלך ישראל שהיה מתכוין להרבות צדקה בישראל, ונעשה כריב"ז שהיה משמח פני תלמידיו בהלכה.

תלמיד חכם שבדור סובל עוונות הדור בינו לבין עצמו, ואם הם עשרה שעשו כאותו מעשה, ואצ"ל כל הקהל כולו, אין האויב יכול לשלוט בהם.

בזמן שישראל עושים תורים ובני יונה ומביאין שאר קדשים קלים, ואינם עושים רצונו של מקום, נאמר בהם "לכם הכהנים בוזי שמי".

"ומבשרך לא תתעלם" – משל לאחד שהיה חבוש בבית האסורים במדינת הים תשעה חדשים, ובאו אליו ג' אנשים, אחד מהם עומד ומכלכלו בבית האסורים, ואחד מהם הוציא אותו מבית האסורים, ואחד מהם נותן לו מזונות עד שהוא מגיע לישוב. לימים נזדמנו לו שלשתן כאחד אצלו, לא יאמר אותו האדם בליבו זה גדול מזה וזה גדול מזה, אלא יהא נוהג כבוד לשלשתן כאחד.

ללמד תורה לאחרים – כתיב "הלא פרוס לרעב לחמך" אין רעב אלא לדברי תורה, ואין לחם אלא דברי תורה, מכאן אמרו אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה יפרנס מתורתו גם כן לאחרים, כדי שתרבה חכמתו לו ומוסיפין לו עליה, וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה העתידה לבא על ישראל לימות בן דוד, אבל אם יש באדם דברי תורה ואינו מפרנס מתורתו לאחרים, גורם רעה לעצמו שבסוף חכמת תורתו מתמעטת בידו, ואצ"ל שאין מוסיפין לו עליו. ואם ראית אדם שאין בו דברי תורה, הכניסוהו לביתך ולמדהו קריאת שמע ותפילה ולמדהו פסוק אחד בכל יום או הלכה אחת, וזרזהו במצות, דכתיב "כי תראה ערום

וכסיתו", ואין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצוות, וכן נאמר על כנסת ישראל שבמצרים שנאמר "ואת ערום ועריה" שלא היה בהם אלא שתי מצוות, דם פסח ודם מילה.

אדם שבאים עליו יסורים, אם יש בו דברי תורה ליבו מתיישב עליו, אבל אם בו דברי תורה ליבו מתמרמר עליו, כיצד יעשה, יצדיק עליו את הדין.

כשם שהחכמים ותלמידיהם יושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שפנוי להם, וקורים ושונים לשם שמים ויראה בלבבם, ומחזיקים דברי תורה על פיהם, כמו כן הקב"ה יושב כנגדם ומגלה להם סודות התורה בפיהם ובלבבם, ועליהם מתקיים מה שנאמר "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפין ובלבבך לעשותו". ואשרי אדם שיש בו דברי תורה והוא יושב וקורא ושונה במקום צנוע וסתר, שמלינים אותו אצל הקב"ה, ואין זר עימו.

לא גלגל הקב"ה והוציא את ישראל ממצרים אלא בשביל שרה רבקה רחל ולאה, בשכר שתפסה שרה את הגר והעלתה אותה למטתו של אברהם, ובשכר שאמרו לה לרבקה "התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך" ונתנה בטחונה על הקב"ה, ובשכר שתפסה רחל את בלהה והעלתה למטתו של יעקב, ובשכר שתפסה לאה את זלפה והעלתה למטתו של יעקב.

בשעה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו "קח נא את בנך את יחידיך" וגו', מיד שמע אברהם לדברי הקב"ה ועשה ככל אשר ציוה אותו. ואמר יצחק לאברהם אביו אוסרני יפה ותנני ע"ג מערכה שמה אבעוט בך ונמצאתי שאחייב שתי מיתות לפני הקב"ה, והוא היה בחור עומד בכוחו בן שלשים ושבע שנים.

הקב"ה מצא את כל שנים עשר שבטים שעשו כולם את רצון יעקב אביהם, וכל מעשיהם מכוונים לפניו, ונתן להם את התורה, ומלך עליהם, והנהיגם ארבעים שנה במדבר, ובא איתם בברית במשכן שילה.

אמר לו הקב"ה לזה האדם, בני כל הימים שנתתיך על פני האדמה עשה מעשים טובים ותלמוד תורה, והרחק עצמך מן העבירה ומן דבר מכווער.

מי שיש לו ת"ח בשכונתו ויודע בו שהוא קורא ושונה לשם שמים, והוא זן ומפרנסו ומכלכלו, נמצא שהוא מקיים ומחייה לאותו ת"ח ואת אשתו ובניו ואת כל אשר לו ואת כל הקרובים עמו במשפחה.

אם נשא אדם אשה ומצא בה דבר וגירשה ולבסוף נעשית עניה, יהא מפרנס אותה לפי יכולתו מה שיוכל.

לעולם יסתכל אדם בעצמו ויהא יודע שלאחר שעה מיתה, לכן ישא עיניו לשמים ויאמר בליבו מי ברא את אלה חמה ולבנה כוכבים ומזלות וארבע רוחות העולם וכל מעשה בראשית כולם, שכולם משכימין ומעריבין לעשות רצון בוראם, כך תשכים ותשחיר בדברי תורה ולעשות רצונו של הקב"ה בכל יום תמיד, ותהא דומה לחמה ולבנה המאירים לרבים, ועליו נאמר "והלך לפניך צדקך כבוד ד' יאספך אז תקרא וד' יענה תשוע ויאמר הנני" וגו', והקב"ה יתן לו פתחון פה בתורה שלא יוכלו לסתור דבריו, ועצמותיו יהיו מזורזים במצוה, ויהיה דומה למעין המושך מים מן הגינה ומשקה כל מיני מגדים. (עד כאן פרק כ"ז).

כשם שהקב"ה אוהב את ישראל ואוהב את התלמידי חכמים ביותר, כך יהא אדם אוהב את ישראל ויהא אוהב את התלמידי חכמים ביותר.

אהבת אדם למקום היא מצוה חמורה מן התורה. כל הקורא ק"ש ומשמיע קולו לאזניו, הרי זה משתבח, וכל המתפלל ומשמיע קולו לאזניו הרי זה מעיד עדות שקר, וי"א שהוא מחוסר אמנה.

"ואהבת את ד' אלקיך" - תהא מאהב שם שמים על הבריות, שתהא יודע דברי תורה, וקורא ושונה בדברי תורה, ומשאך ומתנך עם בני אדם באמונה, כדי שיהיו הבריות הרואים אותך יאמרו אשרי פלוני שלמד תורה כמה נאים מעשים שלו כמה יפים דרכיו, אוי לו למי שלא למד תורה, העבודה שאנחנו נלמוד גם כן תורה, ונלמד לבנינו תורה, ונמצא שם שמים מתקדש על ידו, אבל בזמן שאדם קורא ושונה בדברי תורה ואין משאו ומתנו בנחת עם הבריות ועסקו אינו באמונה עם הבריות, הם אומרים עליו ראו איש פלוני שלמד תורה כמה רעים מעשיו כמה מכווערים דרכיו, העבודה שלא נלמוד תורה ולא נלמד את בנינו תורה, ונמצא שם שמים מתחלל על ידו, ולא ניתנה התורה אלא על מנת לקדש שמו הגדול.

ירחיק אדם את עצמו מן הגזל בין מן הישראל בין מן העכו"ם, ולא עוד אלא משום שכל הגונב או

נשבע או מכחש או שופך דמים לעכו"ם, לסוף הוא עושה כן לישראל.

מה בין העובד מאהבה את הקב"ה להעובד מיראה, משל למלך בשר ודם שיצא למדינת הים, זה שאוהבו עמד ונטע גנות ופרדסים וכל מיני מגדים, והירא מן המלך ואינו אוהבו לא עשה כלום, שכשהמלך חוזר זה שאוהבו שמח, וזה שירא מפחד מהכעס של המלך עליו, אבל הירא ועושה תורה ומצות מחמת יראה, עליו נאמר "יזכור לעולם בריתו" זה העוה"ב, ותורה עמו, ושכר האוהב כפול משכר הירא. לפיכך לא זכו העכו"ם שיאכלו אלא העוה"ז בלבד, אבל ישראל זכו שיאכלו שני עולמים העוה"ז והעוה"ב, אבל שני חכמים במשנה המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמלביין פני חבריו ברבים והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אע"פ שיש ביזו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב.

רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שאין ישראל מלים את בניהם, ואין קורים ושונים, ואין נכנסים לברית, אלא בשביל אהבתם לאביהם שבשמים, לפיכך אומר הקב"ה אפי' יעמדו כל העכו"ם ויתנו כל כספם וזהבם וכל מחמדיהם הטובים ויאמרו תנו לנו כתר בית אהרן וכתר בית דוד, אין אני נותן להם אפילו דבר אחד מביזתה של התורה, שנאמר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו' אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו".

כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם, איזה היא אהבה שהיא תלויה בדבר זו אהבת בלעם ובלק, ואיזה היא אהבה שאינה תלויה בדבר כגון אהבתן של אברהם יצחק ויעקב, שהם אוהבים להקב"ה והקב"ה אוהב אותם ואת בניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות.

שם בן נח היה מתנבא לעכו"ם ארבע מאות שנה, ולא קיבלו העכו"ם ממנו. מכאן ואילך התנבאו לעכו"ם אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי ואיוב מארץ עוץ ובעור אבי בלעם ובלעם, והוא האחרון שבכולם, ולא הניח הקב"ה דבר בעולם שלא גילה לבלעם, מפני שגלוי וידוע לפניו שעתידים כל העכו"ם מכחישי התורה לומר לפניו יתברך שמו ליום הדין, רבונו של עולם אלו נתת לנו נביא כמשה היינו מקבלים תורתך, לפיכך נתן להם הקב"ה את בלעם שהיה מעולה בחכמתו יותר ממשה. משה יתר בדבר אחד מבלעם, שבמשה הוא אומר "ויקרא אל משה" "ואתה פה עמוד עימדי", ובבלעם כתיב "ויקר אלקים אל בלעם", "נופל וגלוי עינים", ובלעם יתר בדבר אחד ממשה, במשה הוא אומר "הודיעני נא את דרכך" "הראיני נא את כבודך", ובבלעם הוא אומר "ויודע דעת עליון", "מחזה ש-ד-י יחזה".

היה לו לבלעם לומר לשלוחי בלק שהוא אינו רוצה לקלל את ישראל, וכשאמר לו הקב"ה לבלעם שילך עמהם היה לו לומר רבון העולמים לא איש

אתה שתכזב ולא בן אדם אתה שתגעל מעשי ידך, הללו חביביך בני חביביך הם בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בתורתך, והוא לא עשה כן אלא שמח שמחה גדולה לקלל את ישראל יתר ממה שהיה בלק מבקש, ולא באה עליו שינה כל הלילה, והשכים ללכת מיד, מה כתיב בתריה "ויחר אף אלקים כי הולך הוא", אומר הקב"ה לפמליא שלו ראו זה שהוא יודע שאני מכיר כל המחשבות שבלב כל אחד ואחד, ועכשיו הוא הולך לקלל את ישראל. וכיון שבא בלעם אצל בלק היה לו לבלעם לומר לו לבלק מה לך לאותן הדברים להלחם עם ישראל שתמצא לך על ידיהם מכות גדולות ותאבד מן העולם, והוא לא עשה כן.

כתיב "את הכבש אחד תעשה בבקר" וגו', וכי יש רעבון לפניו, אם כן למה תיקן הקב"ה שני כבשים אחד שחרית ואחד בין הערבים, אלא כדי שיתנו זכרון שלנו וזכרון אבותינו לפניו. וכך אמר להם הקב"ה לישראל, בני אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם, ומה אני מבקש מכם אלא שתהיו אוהבים זה את זה, ותהיו מכבדים זה את זה, ותהיו יראים זה מזה, ולא ימצא בכם עבירה וגזל ודבר מכווער, שלא תבואו לידי פסול לעולם.

"והצנע לכת עם אלקיך", אל תקרי והצנע לכת עם אלקיך, אלא והצנע לכת עמך אלקיך, כל זמן שאתה הולך עמו בצנעה יהא הוא ג"כ עמך בצנעה. (עד כאן פרק כ"ח).

אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חטא בי כל בריה אלא בני אמי שלי, תדע לך שכן הוא שהרי אין האילן נעקר אלא בבן מינו ואין הבשר מבאיש אלא מתוכו.

כשם שהקב"ה רחמיו על ישראל בכל מקומות מושבותם, ורחמיו על העניים והאביונים ודלים ורשים על יתומים בזמנם ועל אלמנות בכל מקום, כמו כן יהא אדם רחמן על ישראל ועל כל אלו, כדי שלא תהא אשתו אלמנה ובניו יתומים.

יעשה אדם מצותיה של התורה בשמחה ותחשב לו כמו צדקה.

שאל משה מלפני הקב"ה ואמר לפניו, רבונו של עולם במה אתה דן את העולם, אמר לו הקב"ה למשה באריכות אפים, אמר לו משה להקב"ה רבונו של עולם והלא הם אוכלים ושותים ומבעטים בך ובתורתך מתוך הטובה, שתק הקב"ה ולא אמר לו דבר, עד שבא דבר גדול לישראל על ידי המרגלים ונזדקק משה לאריכות אפים, מיד "ויאמר ד' סלחתי כדברך", מאי כדברך, אמר ליה הקב"ה למשה אע"פ שסלחתי מ"מ עדיין הגזירה במקומה עומדת.

כל המכיר בדברי תורה ועובר עליהם, הרי זה רשע גמור, שהיה להם לישראל שיאמרו לנשיאים שלהם אין אנו שומעים לכם, שהרי ממצרים העלנו בשלום וברכוש גדול, ואת בכורי המצרים הרג ואנו שכבנו בשלום, אבל הם לא עשו כן, אלא כיון שעלו מן הים היו לוחצים את משה בדברים, ואח"כ אמרו "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו" וגו',

והיה משה מתיירא שמא אין רצונו של הקב"ה באותן הדברים, שהרי בכבוד עצמו הולך לפניו (ואלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו), באותה שעה אמר הקב"ה למשה "שלח לך" - מדעתך ולא מדעתי. דבר אחר "שלח לך" - אתם צריכים שליחות ואין אני צריך שליחות, אתם צריכים לרגל ואין אני צריך לרגל, שיגר משה מהם עשרה נשיאים ויהושע וכלב עמהם, אמר משה להם אל תכנסו כמו גנבים, ואם יאמרו לכם למה באתם עלינו תאמרו להם על חמשה תאנים ועל חמשה רמונים ועל אשכול ענבים אחד באנו, ואם יאמרו לכם שמא להכרית אילנות של עבודה זרה ולקוץ אשירה באתם עלינו, תאמרו להם לא, וכן עשו כששאלום אחימן ששי ותלמי ילידי הענק, ושיגרום בשלום ולא הרגום, ושייר הקב"ה אותם מן הכנעניים עד כלות הבית האחרון, וי"א עד אותה שעה, ואצ"ל לגבעונים שנשאר שם.

בשביל אותה בכיה של חנים שבכו ישראל בחטא המרגלים, נקבע להם בכיה לדורות.

כל המנודה יום אחד מלמטה, אע"פ שהתירו לו, אין לו היתר מלמעלה עד שלשה ימים, ואם היה מנודה שלשה ימים אין לו היתר מלמעלה עד שבעה ימים, ואם היה מנודה שבעה ימים אין לו היתר מלמעלה עד ל' יום, וכל המנודה מלמטה ל' יום אע"פ שהתירו לו אין לו היתר מלמעלה לעולם, לכך נאמר "ויתאבלו העם מאד". באותה שעה אמר הקב"ה למשה לך ותרצה את אותן העניים, שכבר יצא ליבם מעליהם, אמר משה לפניו במה ארצה אותם, אמר לו בדברי תורה, באותה שעה היתה מריבה גדולה בין ישראל לגרים, אמר לו הקב"ה למשה ולא כך אמרתי לך "וכי יגור אתכם גר וגו' הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר וגו' ככם כגר יהיה לפני ד' " וגו'.

שלוש מדות יש בגרים, יש גר כאברהם אבינו שרואה שכל העכו"ם מספרים בטובתם של

ישראל ורוצה להיות כמותם ולהכנס תחת כנפי השכינה, ויש גר שהוא כעכו"ם לכל דבר, שרואה שישראל אכילתן יפה ויש להם ימים טובים ושבתות, וכשכלים שקצים ורמשים מתוך ביתו הוא מתגיייר, ויש שהוא כחמור, שמתגיייר בשביל לישא אשה, ואם לבסוף הם חוזרים לסורם, באים עליהם יסורים לטובתם ולהצילם, ואם הם עושה תשובה, אמר הקב"ה כשם שאני אהבתי אתכם כן אתם תאהבו אותו.

כתיב "לא תשא שמע שוא אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס לא תהיה אחרי רבים לרעות" וגו', הוי אומר הרי זו אזהרה למקבלים לשון הרע. דבר אחר הרי זו אזהרה לדיין שלא ישמע לבעל דין עד שיהא בעל דין חבירו עמו, ואזהרה לבעל דין שלא ישמיע אל הדיין דבריו עד שיהא בעל דינו עמו. וכן אם אומר לו אדם לחבירו פלוני חבירי חייב לי מאתים זוז, והרי יש לי עד אחד, ותהא מצטרף עמו וטול אתה מנה, יאמר לו כך מודיע אני לך שאפילו אתה נותן לי כל כסף וזהב שבכל העולם כולו בשעה אחת, אין אני מבקש בשביל להעיד שקר, והאיך אתה אומר לי כך. וכל אנשי ירושלים היו עושין כן, אינם נכנסים לבית המשתה עד שיוודעים מי נכנס עמהם, ואין חותמים על הגט עד שיוודעים מי חותם עמהם, א"ר נתן והלא עד זומם הוא זה, ועד רשע הוא זה, אלא ללמדך על הגזלנים ועל החמסנים שפסולי עדות הם.

שונא וקרוב פסולים מלישב בדין, בין על רציחה בין לשאר חייבי מיתות, דיני נפשות בעשרים ושלשה, ודיני ממונות בשלשה, ובראשונה היו אומרים דיני נפשות בשלושים. (ומביא הילפותות לדינים אלו). עד כאן פרק כ"ט.

ברוך המקום ברוך הוא שהוא זוכר את ירושלים בכל עת ובכל שעה, אבל אין לפניו לא עוולה ולא שכחה ולא משוא פנים, בשעה שהעמיד משה את המשכן היו העכו"ם מזדעזעים ומתייראים מלפני

הקב"ה, ואמרו הואיל והללו נעשה להם ניסים במצרים וביבכוריהם, שמה כשם שעשה להם הקב"ה דין במצרים ובבכוריהם, כן יעשה בכל העכו"ם, ועל אחת כמה וכמה שיפרע מכל האדם הנוגע בהם לרעה, אבל כשחטאו עשה את עצמו כאילו אין בו כח להציל חס ושלום, דכתיב "אהלי שוודד וכל מיתרי נתקו בני יצאוני ואינם אין נוטה עוד אהלי ומקים יריעותי". דבר אחר "אהלי שוודד" וגו', אין אהל אלא מקום שכינה. דבר אחר אין אהל אלא בית המקדש. דבר אחר אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. דבר אחר מה אהל אינו יכול להתקיים בלא יתדות ומיתרים, כך ישראל אי אפשר להתקיים בלא תלמידי חכמים, ש"מיתרי" אלו תלמידי חכמים שבישראל, שמיתרים את המותר ואוסרים את האסור והויין להם לישראל כמיתרי עולם.

אחר שגלו ישראל היה בדעתו של הקב"ה שלא להחזיר עוד את ישראל למקומם, עד שעמדה רחל בתפילה לפני הקב"ה ואמרה לפניו רבונו של עולם זכור לי שלא הקפדתי על צרה שלי, ולא עוד אלא שעבד בי בעלי ז' שנים ובשעת כניסתי לחופה החליפו את לאה אחותי ולא דיברתי עם יעקב כלום כדי שלא יכיר בין קולי לקול אחותי, והלא הדברים ק"ו ומה אני שאני בשר ודם לא הקפדתי על צרה, ואתה הוא מלך רחום וחנון האיך אתה תקפיד על עבודה זרה שאין בה ממש, מיד נתגלגלו רחמי של הקב"ה ונשבע לה לרחל להחזיר את בניה למקומם.

אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם כשהייתי על אדמתי הייתי עושה את המועדים יום אחד והוא כתיקונו, ועכשיו הרי אני עושה אותם שני ימים ואין אחד מהם כתיקונו, רבונו של עולם מי גרם לי שאבא לידי מדה זו אלו נביאי שקר שבעמינו.

מגבית והגרלה

לצורך ביסוס והרחבת מערכת סיכומי 'תמצית' ומבחי 'לדעת' מתקיימת בימים אלו מגבית עם הגרלה מיוחדת.

לזוכים (2) תינתן האפשרות לבחור בין תוכנת אוצר החכמה / גופש במלון בשבת / מכשיר 'דרימי' השואב ושוטף בפעולה אחת לצקיון קל ומהיר.

מחיר כרטיס 18 ₪ לחודש. התורם 50 ₪ לחודש יקבל 4 כרטיסים, והתורם 100 ₪ לחודש יקבל 10 כרטיסים.

לפרטים 052-7692282

מבחי 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה הפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669

- במייל 7692282@gmail.com

- בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪

במזומן, זיכוי 300 ₪ ברשת 'יפה

גוף', 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת

'יפה גוף'.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה

ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- בנקודות ההפצה

- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר וספרי הפץ חיים.

או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.